

ombudsman

už 20 let pomáháme bez rozdílu

Vazební věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Brno

Zpráva z návštěvy zařízení zaměřené na zvládnutí epidemie COVID-19

Adresa zařízení:	Jihlavská 12, 625 99 Brno-Bohunice
Zřizovatel:	Ministerstvo spravedlnosti
Ředitel:	plk. PhDr. Dušan Gáč
Typ zařízení:	vazební věznice
Kapacita:	549 osob (při ploše 4 m ² /osoba), z toho 170 obviněných, 334 odsouzených, 45 chovanců
Datum návštěvy:	26. května 2020
Datum vydání zprávy:	22. června 2020
Návštěvu provedli:	JUDr. Milan Svoboda, JUDr. Jiří Matuška, Mgr. Kristýna Koášová

Mgr. Monika Šimůnková
zástupkyně veřejného ochránce práv

Úvodní informace

Systematická návštěva a její cíl

Od roku 2006 veřejný ochránce práv plní **úkoly národního preventivního mechanismu** podle Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.¹ Současný ochránce JUDr. Stanislav Křeček tuto část své působnosti přenesl na svou zástupkyni, tedy na mě.²

Proto **systematicky navštěvuji místa (zařízení)**, kde se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě, a to jak z moci úřední, tak v důsledku závislosti na poskytované péči. Věznice jsou jedním ze zařízení, jež mohu navštívit.³

Cílem návštěv je posílit ochranu před špatným zacházením.⁴ Návštěvy realizuji i v této době ovlivněné epidemií onemocnění COVID-19. Jsem si vědoma závažnosti situace a zásahu do již tak komplikovaného chodu zařízení. Plním však svůj zákonný úkol a pracovníci Kanceláře veřejného ochránce práv,⁵ konkrétně právníci, které provedením návštěvy zpravidla pověřuji, postupují obezřetně s respektem k situaci v zařízení. Samozřejmostí je používání ochranných pomůcek, dodržování stanovených preventivních opatření, negativní výsledek testování na onemocnění COVID-19 a absence jakýchkoliv příznaků onemocnění.

Vzhledem k současné situaci probíhají návštěvy po předchozím telefonickém ohlášení. Návštěva spočívá v prohlídce zařízení, pozorování, rozhovorech s vedoucími, zaměstnanci, dozorcí a vězňenými osobami, studiu vnitřních předpisů zařízení a dokumentace včetně zdravotnické.⁶ Návštěvy jsou **preventivní, s cílem působit do budoucna**. Ve zprávě se v současnosti soustředím pouze na aspekty špatného zacházení, které bezprostředně souvisejí s dopady epidemie onemocnění COVID-19. Jedná se tedy o to, jakým způsobem byla ovlivněna základní témata týkající se života lidí v zařízeních (zajištění základních životních potřeb, dopad restriktivních opatření, zajištění styku s vnějším světem, případně

1 Na základě § 1 odst. 3 a 4 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

2 Podle § 2 odst. 4 zákona o veřejném ochránci práv. Více na www.ochrance.cz, v sekci *Veřejný ochránce práv, Rozdělení působnosti*.

3 Podle § 1 odst. 4 písm. a) zákona o veřejném ochránci práv.

4 Špatným zacházením se rozumí jednání, které nerespektuje lidskou důstojnost a dosahuje určitého stupně závažnosti (samo o sobě, nebo při kumulativním účinku jednotlivých zásahů). Ve věznici může mít špatné zacházení například podobu nezajištění bezpečí, nerespektování lidské důstojnosti, práva na soukromí, anebo podobu nepřiměřeného používání donucovacích prostředků.

5 Podle § 25 odst. 6 zákona o veřejném ochránci práv.

6 Podle § 21a ve spojení s § 15 zákona o veřejném ochránci práv.

realizace práva na právní pomoc atd.). Zprávu tak kvůli jejímu úzkému zaměření nelze vnímat jako komplexní zhodnocení podmínek v zařízení.

Zpráva z návštěvy a vyjádření zařízení

Po každé návštěvě **sepíše zprávu, která zpravidla obsahuje návrhy opatření k nápravě.** Zpráva slouží k dialogu se zařízením a jako vodítko k předcházení špatnému zacházení nebo jeho odstranění.

Zpráva nepopisuje zjištěnou správnou praxi zařízení odpovídající dobrým standardům zacházení. **Soustředí se pouze na možné nedostatky.** Proto může působit velice nepříznivě a nevyváženě. Prosím čtenáře zprávy, aby na to pamatovali. Bez ohledu na závěry zprávy si vážím náročné práce všech zaměstnanců zařízení.

Zprávu zašlu zařízení se žádostí o vyjádření k popsáním zjištěním a navrženým opatřením.⁷ Pečlivě se zabývám sdělením (vysvětlením), které mi zařízení zašle.

Navržená **opatření k nápravě** se liší svou naléhavostí, náročností a dobou potřebnou k provedení. Ráda bych, aby zařízení ve vyjádření ke zprávě sdělilo, že (1) opatření provedlo a jak, nebo (2) kdy a jak opatření provede, nebo (3) navrhne jiné vhodné opatření a termín.

Pokud budu vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů **považovat za dostatečná**, vyrozumím je o tom. Mohu si rovněž vyžádat doplňující vyjádření. Rozhodující je vysvětlení zjištěných pochybení, doložení opatření k nápravě či věrohodný příslib jejich provedení.

Pokud vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů **nebudu považovat za dostatečná**, vyrozumím o tom nadřízený úřad (vládu, není-li nadřízeného úřadu), případně informuji veřejnost.⁸ Rovněž mohu přijet na kontrolní návštěvu.

Po ukončení vzájemné komunikace **zveřejním anonymizovanou zprávu z návštěvy zařízení** (s výjimkou jmen osob pověřených vedením zařízení) **a obdržená vyjádření** na svých internetových stránkách⁹ a v databázi Evidence stanovisek ochránce (ESO).¹⁰

7 Ustanovení § 21a odst. 3 a 4 zákona o veřejném ochránci práv.

8 Tzv. sankční opatření, u kterých se postupuje obdobně podle § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

9 Na stránkách www.ochrance.cz v sekci *Ochrana osob omezených na svobodě*.

10 Evidence stanovisek ochránce (ESO) je dostupná z <https://eso.ochrance.cz>.

Charakteristika zařízení

Vazební věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Brno je profilována jako vazební věznice, přičemž jsou v ní ve smyslu nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 7/2020, o vazebních věznicích a profilaci věznic Vězeňské služby ČR, zřízena tato oddělení:

- oddělení pro výkon vazby,
- oddělení s ostrahou se středním stupněm zabezpečení,
- oddělení s ostrahou s vysokým stupněm zabezpečení.

Kromě výše uvedených oddělení se ve vazební věznici nachází Ústav pro výkon zabezpečovací detence a také jedna ze dvou českých vězeňských nemocnic. V brněnské vězeňské nemocnici je zřízeno infekční oddělení s působností pro všechny organizační jednotky Vězeňské služby ČR. Zde bylo také vytvořeno tzv. COVID centrum, které je spádové pro všechny COVID-19 pozitivní vězněné osoby napříč republikou.

Plánovaná kapacita vazební věznice je 549 míst (při ploše 4 m²/osobu). K 22. 5. 2020 bylo ve vazební věznici umístěno 219 odsouzených, což představuje 66 % kapacity, dále 187 obviněných (110 % kapacity) a 45 chovanců (100 % kapacity).

Průběh návštěvy

Návštěva proběhla dne 26. 5. 2020 po předchozím telefonickém ohlášení. Ohlášení bylo nestandardně provedeno z důvodu mimořádnosti návštěvy v době pandemie COVID-19. Zaměstnanci Kanceláře veřejného ochránce práv (dále jen „Kancelář“) předali zástupci ředitele vazební věznice pověření k provedení návštěvy a vyžádali si potřebnou součinnost a dokumentaci. Pracovníci Kanceláře na místě hovořili se zaměstnanci vazební věznice, příslušníky a odsouzenými. Na místě zastižený personál poskytl veškerou součinnost, za což děkuji.

Zjištění

1. Opatření v souvislosti s COVID-19

Vazební věznice přijala a realizovala od začátku nouzového stavu více než 170 úkolů, které vzešly z Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR, krajské hygienické stanice a Ministerstva zdravotnictví. V době návštěvy bylo stále platných 72 opatření. Tato opatření míří jak na příslušníky a zaměstnance, tak na vězněné osoby i další osoby vstupující do zařízení. Základní postupy pro případ zvýšeného výskytu infekčního onemocnění jsou popsány ve vnitřním předpisu¹¹, který svým obsahem v současné situaci představuje základní nástroj krizového řízení.

Aktuálně (ale i po dobu celého období pandemie) byla umístěna v brněnské vazební věznici pouze jedna vězněná osoba s pozitivním testem na COVID-19. Vazební věznice také eviduje pouze jednoho zaměstnance s pozitivním testem na COVID-19, u kterého se nákaza potvrdila po návratu z dovolené v březnu 2020; nákaza byla zjištěna během nařízené karantény. V současné době je zaměstnanec již vyléčený.

Vedení vazební věznice a současně i všichni dotázaní obvinění a odsouzení měli dostatek informací o probíhající pandemii, a to od zaměstnanců vazební věznice, ale i ze strany hromadných sdělovacích prostředků. Vězněné osoby potvrdily, že se na oddělech pořádala sezení (tzv. aktivity), kde byli všichni hromadně informováni o nových opatřeních a obecně o situaci v souvislosti s pandemií. To potvrdil i vedoucí oddělení výkonu vazby a trestu.

Dotazované vězněné osoby si nestěžovaly (s jednou výjimkou) na nic v souvislosti s opatřeními vazební věznice, která byla zavedena v souvislosti s aktuální pandemií. Oddělení prevence a stížností aktuálně eviduje stížnosti od dvou osob, které se mimo jiné týkají i opatření souvisejících s COVID-19 (především jde o omezení návštěv ve věznicích a pak oddělování pracujících odsouzených). Vazební věznice neeviduje zvýšený počet žádostí o rozhovor s ředitelem. Zdá se tedy, že opatření a celá epidemiologická situace je v zařízení dobře komunikována, jak mezi zaměstnanci, tak mezi vězněnými osobami. Z celkové atmosféry v zařízení, přehledu opatření k minimalizaci rizik přenosu nákazy i skutečnosti, že dosud nebyla v zařízení nakažena žádná vězněná osoba (obviněná, o které píše níže, byla s nákazou do výkonu vazby již dodána), soudím, že vazební věznice aktuální situaci související s COVID-19 zvládla bez výrazných problémů. Neshledala jsem v zařízení špatné zacházení související s přijatými opatřeními.

Vazební věznice neměla dle sdělení vedení, ale i obviněných a odsouzených žádné výraznější problémy s nedostatkem roušek či dezinfekcí. Každý zaměstnanec má k dispozici

11 NGŘ č. 4/2020, kterým se stanoví postupy při zvýšeném výskytu infekčních onemocnění ve Vězeňské službě České republiky, účinné od 20. 3. 2020.

6 roušek a každá vězněná osoba vždy 3 roušky. Vazební věznice se současně podílela na výrobě roušek. Dle zástupce ředitele je vazební věznice připravena stran výše uvedeného na případnou druhou vlnu nákazy; zásoby ochranných pomůcek současně vystačí na dobu 2 měsíců. Další zásoby je možné objednat s centrálního skladu Vězeňské služby ČR ve Skutči.

Aktuálně je také všem osobám vstupujícím do vazební věznice měřena teplota a u vchodu a i na oddílech ve vazební věznici je k dispozici dezinfekce. Nikdo z vězněných osob si během systematické návštěvy nestěžoval na špatné hygienické podmínky.

Vazební věznice se snaží o zachování pracovního zařazení vězněných osob, a to zejména u potravinářských provozů a odpadového hospodářství. Také vnitřní provozy zůstaly zachovány. U vnějších pracovišť soukromých subjektů vazební věznice vybavuje vězněné osoby ochrannými pomůckami, případně požádala daného zaměstnavatele např. o zajištění dezinfekce. Došlo také ke stěhování jednotlivých skupin odsouzených tak, aby došlo k oddělení pracujících odsouzených od nepracujících, zvláště pak těch, kteří pracují mimo vazební věznici.

Vězněným osobám byl také navýšen limit nákupu ve vězeňské kantýně až na 1 500 Kč. Rovněž kantýna rozšířila svůj sortiment o vitamínové a minerální doplňky ve formě šumivých tablet.

2. Styk s vnějším světem

Zásadním opatřením, které zasáhlo do života vězněných osob, byl zákaz návštěv, který platil ve všech zařízeních Vězeňské služby ČR od 14. 3. 2020¹² do 18. 5. 2020.¹³ Vazební věznice umožnila z důvodu zrušení návštěv možnost Skype hovorů. K tomu bylo zajištěno celkem 6 kusů zařízení z Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR; vedení vazební věznice i personál potvrdily, že používat Skype mohly vězněné osoby 1x týdně po dobu 20 minut.

Po obnovení návštěv (18. 5. 2020) mohou znovu probíhat návštěvy ve vazební věznici, nicméně dle opatření Ministerstva zdravotnictví ze dne 15. 5. 2020, č. j. MZDR 20598/2020-1/MIN/KAN, fyzicky a navazujících pokynů z Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR mohou být návštěvy realizovány přes dělicí přepážku z plexiskla (tedy bez možnosti kontaktu vězně s návštěvníkem) a pouze po jednom, přičemž návštěvník se s vězněnou osobou dorozumívá po telefonu. Na návštěvu může tedy přijít pouze jedna osoba na jednoho vězně. Po každé návštěvě je prostor dezinfikován.

Jako doplněk k dočasně omezeným návštěvám je stále možnost využití Skype (nejedná se o alternativu k návštěvě). Během doby platnosti zákazu návštěv byly Skype sety

12 Usnesení vlády České republiky č. 77/2020 Sb., o přijetí krizového opatření.

13 Mimořádné opatření Ministerstva zdravotnictví ze dne 15. 5. 2020, č. j. MZDR 20598/2020-1/MIN/KAN.

v návštěvní místnosti. Nyní po uvolnění pravidel pro provádění návštěv jsou Skype sety na neobsazených celách v oddílech pro výkon trestu. Proto mají odsouzení možnost výběru, zda realizovat návštěvu a/nebo Skype hovor, obviněné ženy tuto možnost výběru neměly (z organizačně-technických důvodů – zejména kvůli nutnosti navádění) a byly odkázány toliko na návštěvy, což je problematické u žen, které se chtějí vidět se svými dětmi. S dětmi mohly tedy mít pouze písemný nebo telefonní kontakt, což je nedostatečné. Na návštěvu do zařízení dítě samostatně přijít nemůže a v doprovodu dospělého také ne – návštěvy jsou omezeny pouze na jednu osobu.

Opatření

- 1) Umožnit všem vězněným a zvláště obviněným ženám, které mají nezletilé děti, možnost Skype hovoru s těmito dětmi (bezodkladně).**

Pro úplnost dodávám, že jsem se samostatným dopisem obrátila na ministra zdravotnictví Mgr. et Mgr. Adama Vojtěcha, MHA, s návrhem na úpravu mimořádného opatření Ministerstva zdravotnictví ze dne 15. 5. 2020, č. j. MZDR 20598/2020-1/MIN/KAN, tak, aby bylo umožněno dětem realizovat návštěvu v zařízeních Vězeňské služby ČR.

Počítače k realizaci Skype hovorů umístěné na volných celách oddělení pro výkon trestu byly vizuálně odděleny a volající mohli mít sluchátka. Odsouzení žádali formou žádanek; vychovatel následně prověří, zda se jedná o osobu blízkou. U Skype hovoru je přítomen vychovatel stejně, jako je tomu u standardních návštěv. Nedělá se záznam Skype hovoru. V měsíci dubnu odsouzení zrealizovali formou Skype celkem 320 hovorů, obvinění 190 hovorů a chovanci 4 hovory.

Ve vazební věznici je zařízení místnost pro videokonference s orgány činnými v trestním řízení; zde jsou realizovány např. i jednání o podmíněném propuštění. Probíhají 3 – 4 videokonference denně.

Opatření

- 2) Využít vzniklých možností Skype hovorů a videokonferencí a tyto technologie do budoucna dále rozvíjet i mimo současná opatření, např. ke studiu (průběžně).**

Byla rovněž rozšířena možnost klasických telefonních hovorů z 20 minut na 30 minut denně.

3. Případ pozitivní obviněné

Brněnská vazební věznice je spádovou věznicí pro všechny vězněné osoby pozitivní na onemocnění COVID-19. Z tohoto důvodu zde bylo uzpůsobeno speciální oddělení se 7 celami určenými ideálně pro jednu osobu, s maximální kapacitou 3 osoby na celu, celkem tedy max. 21 míst (v době návštěvy 1 umístěná). Dále zde bylo zřízeno oddělení pro preventivní karanténu u osob, u nichž je podezření na onemocnění COVID-19, s maximální kapacitou 24 osob (v době návštěvy nikdo umístěný). Do preventivní karantény se umísťují osoby s podezřením – např. vykazují symptomatologii COVID-19, a to

na 7 dnů dle opatření č. 9). Oddělení pro preventivní karanténu osob vzniklo na dosavadním oddělení interny vězeňské nemocnice. Služby Interního oddělení převzala dočasně vězeňská nemocnice při Vazební věznici Praha-Pankrác. Jak COVID centrum, tak oddělení pro preventivní karanténu se nachází v samostatném objektu vězeňské nemocnice, odděleně od ubytovacích objektů zdravých vězňů. Mimoto zůstalo ve vězeňské nemocnici zachováno původní infekční oddělení, které je nyní určeno pro standardní účely – zajištění péče o jiné infekční nemoci (TBC, žloutenka atd.).

Vazební věznice provedla do doby konání systematické návštěvy celkem 16 testů na COVID-19. Mimo jednoho případu pozitivní obviněné, která však už byla dodána do výkonu vazby jako pozitivní, neměla vazební věznice dosud prokázanou nákazu u žádné vězňové osoby. Mezi zaměstnanci byl jeden pozitivní případ. Aktuálně je zaměstnanec již vyléčený a zařazen znovu do práce. Testování probíhá odebráním vzorků přímo ve vazební věznici a samotný test je pak proveden ve Fakultní nemocnici u sv. Anny v Brně.

Ve věznici je umístěna od 13. 5. 2020 celorepublikově první COVID-19 pozitivní vězňová osoba. Jedná se o obviněnou, přičemž je obviněná z šíření nakažlivé lidské nemoci, kterou je právě COVID-19. Obviněná byla tedy již dodána do výkonu vazby jako pozitivní. Do doby systematické návštěvy byla dvakrát testována, vždy byl výsledek pozitivní. Je předpoklad, že jakmile bude negativní, opadne důvod držení ve vazbě.

Je umístěna na zmiňovaném COVID centru vězeňské nemocnice. Je tam z vězňů sama, protože nikdo jiný z vězňů v celé ČR pozitivní není. Telefonní karta byla obviněné vydána, a tím možnost telefonního kontaktu umožněna. Kromě zdravotního personálu se setkává se službukonajícím dozorcem, který zprostředkovává kontakt s vrchním dozorcem (ohledně žádostí a požadavků atd.) Se svým obhájcem konzultovala v době od 13. 5. 2020 do 26. 5. 2020 celkem 4x (z toho jednou osobně přímo ve vězeňské nemocnici za zvýšených hygienických opatření a 3x pomocí programu Skype).

Právo na právní pomoc je tedy obviněné zajištěno. Vycházky, hromadné aktivity programu zacházení a standardní návštěvy nejsou z důvodu rizika přenosu nákazy realizovány. Zamýšlela jsem se nad přiměřeností tohoto opatření, neboť jakékoliv restriktivní opatření přijaté ve vztahu k osobám zbaveným svobody, které má za cíl zabránit šíření onemocnění COVID-19, by mělo mít právní základ a mělo by být nezbytné, proporcionální, mělo by respektovat lidskou důstojnost a mělo by být časově omezené.¹⁴ Právní základ pro izolaci poskytuje zákon o výkonu vazby a zákon o ochraně veřejného zdraví.¹⁵ Podmínky

14 Srov. Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT): Seznam principů týkajících se zacházení s osobami zbavenými svobody v kontextu pandemie onemocnění způsobeného koronavirem (COVID-19), vydáno 20. března 2020 [online], dostupné z <https://rm.coe.int/16809e1156> [cit. 1. 6. 2020].

15 Podle § 7 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů, se odděleně umístí obvinění s infekčním onemocněním. Podle § 64 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, je fyzická osoba, která onemocněla infekčním onemocněním, zejména povinná se podrobit izolaci a **zdržet se činnosti, která by mohla vést k dalšímu šíření infekčního onemocnění.**

nezbytnosti izolace a proporcionality souvisejících opatření vnímám v případě prokazatelně COVID pozitivní vězněné osoby jako naplněné. Jako nezbytné však vnímám, aby toto omezení práv bylo pouze dočasné – tedy po dobu infekčního onemocnění.¹⁶ V daném případě je velmi pravděpodobné, že jakmile bude obviněná vykazovat negativní test, bude soudem propuštěna z výkonu vazby, případně může být umístěna již na standardní oddíl pro výkon vazby bez současných omezení.

Opatření

- 3) Informovat zástupkyni ombudsmana o tom, zda byla již obviněná č. 1 propuštěna z vazby či umístěna na standardní oddíl (společně s vyjádřením ke zprávě).**

¹⁶ Podle bodu 42.3 Evropských vězeňských pravidel [Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy Rec (2006) 2] musí zdravotní personál ve věznici zejména dbát na izolování vězňů s podezřením na infekční a nakažlivé nemoci **po období trvání infekce.**

Přehled opatření k nápravě

Bezodkladně

- Umožnit všem vězněným a zvláště obviněným ženám, které mají nezletilé děti, možnost Skype hovoru s těmito dětmi

Průběžně

- Využít vzniklých možností Skype hovorů a videokonferencí a tyto technologie do budoucna dále rozvíjet i mimo současná opatření, např. ke studiu

Společně
s vyjádřením ke
zprávě

- Informovat zástupkyni ombudsmana o tom, zda byla již obviněná č. 1 propuštěna z vazby či umístěna na standardní oddíl